

Ingeniører fra India og flyktninger fra Afghanistan

Ingeniører fra India, flyktninger fra Afghanistan og svenske servitører. Fromme fedre, morra-gretne mødre, blide barn, driftige damer, fjerne forskere, ivrige idrettsutøvere, byfolk og bønder. De er fra 213 land; mange fra Sverige og Pakistan, noen ganske få fra Guadeloupe og Kiribati. Innvandrerbefolkningen i Norge er en mangfoldig gruppe, og det gir lite mening i å uttale seg om hva «innvandrerne» gjør, mener og tenker.

Derfor deler SSB innvandrerbefolkningen inn i grupper etter hvilke land de kommer fra og i høst kommer SSB med en rapport som beskriver 18 av de største ikke-vestlige innvandrergroppene i Norge (Henriksen 2007). Rapporten vil gi en detaljert beskrivelse av de 18 groppene. Vi vil beskrive groppas størrelse og sammensetning, botid og bosted, sysselsetting og arbeidsledighet, kontantstøttebruk, barnetall og ekteskapsmønster, for å nevne noe. SSB har ikke statistikk over tvangsgifte, kjønnslemlestelse eller barn som sendes på skoler i utlandet. Kriminalitetsstatistikk og tall på sosial deltakelse er det heller ikke mulig å gi for de enkelte landene, for tallene blir for små til at de blir meningsfylte.

Kristin Henriksen

Denne artikkelen er en forsmak på og en oppsummering av rapporten, og her vil vi sammenlikne de 18 groppene langs en del sentrale dimensjoner av levekårene. Vi har valgt å sammenlikne størrelsen på de enkelte landgroppene, andel flyktninger, botid, utdanningsnivå og deltakelse i utdannings-systemet, sysselsetting og inntekt. Slik vil vi få frem mangfoldet innad i innvandrerbefolkningen. Rapporten bygger stort sett på befolkningsdata per 1. januar 2006 samt levekårsdata fra andre tidspunkt. Du vil finne en del nyere statistikk på SSBs temasider om innvandrerbefolkningen (<http://www.ssb.no/innvandring/>).

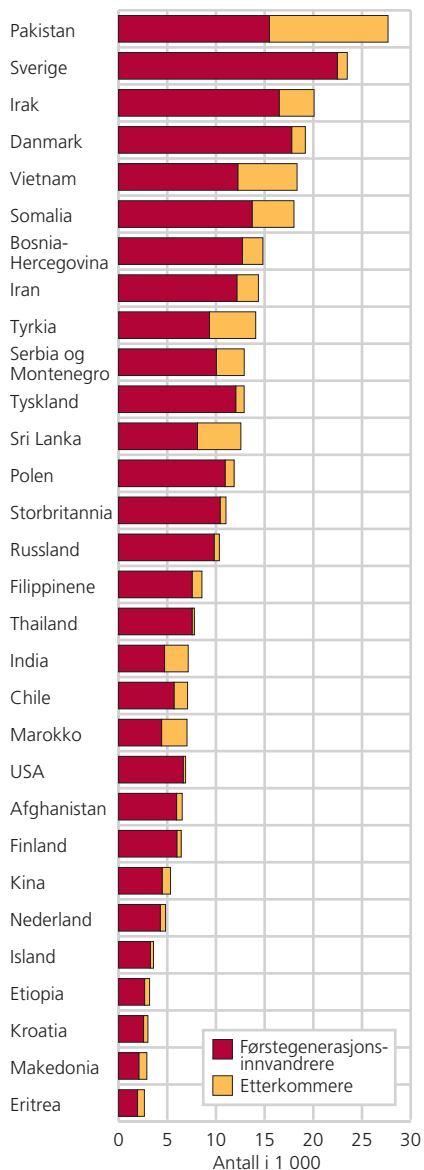
Det er også nylig utgitt en rapport med omfattende beskrivelser av innvandrerbefolkningen i tolv norske kommuner og i fem bydeler i Oslo (Aalandslid 2007). Aalandslids rapport bør sees i sammenheng med Henriksens rapport, ettersom innvandrerbefolkningens sammensetning kan forklare mye av ulikhetene i levekår mellom innvandrerne i de ulike kommunene. I en kommune hvor innvandrerbefolkningen domineres av pakistanere og tyrkere, vil integreringsutfordringene være annerledes enn i en kommune hvor det er mange nyankomne flyktninger, eller hvor det er flest polakker eller iranere. Se også Aalandslids og Østbys artikler i dette nummeret av Samfunnspeilet.

Samtidig som innvandrerbefolkningen er mangfoldig, viser sammenlikninger med befolkningen i alt at de fleste ikke-vestlige grupper kommer dårligere ut når det gjelder levekår. Få ikke-vestlige innvandrergropper har like høyt utdanningsnivå som gjennomsnittet i Norge, bare polakkene har like høy sysselsetting, og inntektsnivået er lavere i samtlige grupper vi har sett på.

Vi snakker om «grupper» med ulik landbakgrunn vel vitende om at dette er en forenkling. Det er til dels store sosiale og kulturelle forskjeller blant folk

Kristin Henriksen er førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for levekårsstatistikk (kristin.henriksen@ssb.no).

Figur 1. Bosatte i Norge, etter landbakgrunn og innvandringskategori per 1. januar 2006. De 30 største gruppene. Absolutte tall

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Definisjoner og kjennemerker

Førstegenerasjonsinnvandrere er personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Førstegenerasjonsinnvandrere har altså på et tidspunkt innvandret til Norge.

Personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (også omtalt som etterkommere) er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Innvandrerbefolkningen er summen av de to foregående grupperingene og omfatter personer som har to utenlandsfødte foreldre, eller mer presist: personer som verken har foreldre eller besteforeldre som er født i Norge. Innvandrerbefolkningen omfatter dermed førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre (etterkommere).

Landbakgrunn

Vi grupperer innvandrerbefolkningen etter landbakgrunn. Landbakgrunn sier noe om eget og foreldres fødeland. Dette er en statistikkvariabel som kan avledes fra opplysninger i befolkningsstatistikk-systemet. Landbakgrunn som kjennetegn vil i en del tilfeller kunne gi oss en antydning om etnisitet, kulturell bakgrunn og religionstilknypning, men langt fra i alle tilfeller. Det er viktig å være klar over at det ikke er noe en-til-en-forhold mellom landbakgrunn, religion og etnisitet. Selv om statsreligionen i Nepal er hinduisme, er langt fra alle nepalere hinduer. De tilhører ulike etniske grupper, kan ha bakgrunn fra veldig forskjellige kulturtradisjoner og være kristne, hinduer, buddhister og muslimer.

Ikke-vestlige land: Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika samt Øst-Europa.

Vestlige innvandrere kommer fra resten av verden, det vil si Vest-Europa, Nord-Amerika og Oseania.

Øst-Europa omfatter følgende land: Albania, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Estland, Hviterussland, Kroatia, Latvia, Litauen, Makedonia, Moldova, Polen, Romania, Russland, Serbia og Montenegro, Slovakia, Slovenia, Tsjekia, Ukraina og Ungarn.

Tredje verden: Asia med Tyrkia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika.

med samme landbakgrunn samtidig som det kan være relativt like grupper på tvers av landbakgrunn. Vi er alle mange ting samtidig. Vi er innvandrere eller ikke, men vi er også i et yrke eller er kanskje arbeidsledige, vi har en utdanning, vi kan være ektefelle og småbarnforeldre, brukere av kontantstøtte, fotballinteresserte, ha en religiøs overbevisning og så videre. De som er innvandrere, er samtidig også mange andre ting. Ingen lar seg beskrive langs bare én dimensjon. Det ligger imidlertid i statistikkens vesen at vi må plassere individer i kategorier, noe som på den ene siden representerer en overforenkling, men på den andre siden kan gjennomsnitt og gruppeforskjeller hjelpe oss å få en oversikt over systematiske forskjeller. Statistikken er nyttig i samspill med antropologers, sosiologers og andres individorienterte tilnæringsmåter.

Pakistan størst

Figur 1 viser de 30 største innvandrergruppene i Norge. I rapporten beskriver vi altså 18 av dem nærmere, og samtlige av de vi har valgt ut er ikke-vestlige: Pakistan, Irak, Vietnam, Somalia, Bosnia-Hercegovina, Iran, Tyrkia, Serbia og Montenegro, Sri Lanka, Polen, Russland, Filippinene, India, Chile, Marokko, Afghanistan, Etiopia og Eritrea. Dette er ikke de 18 absolutt største ikke-vestlige gruppene i Norge. Verken Thailand, Kina, Kroatia eller Makedonia er beskrevet, og disse landgruppene er større enn

den lille innvandrerbefolkningen som er fra Eritrea. Mange vil synes det er unaturlig å kategorisere Polen som et ikke-vestlig land. «Merkelappene» ikke-vestlig/vestlig er i skrivende stund under revidering i SSB, men i denne artikkelen og i rapporten grupperes Polen som «ikke-vestlig».

Dersom vi ser på alle innvandrergrupper, både vestlige og ikke-vestlige, utgjør de med bakgrunn fra Pakistan den største enkeltgruppen, tett fulgt av svenskene, og deretter følger Irak, Danmark og Vietnam. Vi ser at det er store forskjeller mellom de ulike gruppene når det gjelder antall etterkommere. Flest etterkommere (absolutt og relativt) finner vi i ikke-vestlige innvandrergrupper som har vært lenge i Norge, slik som Pakistan, Tyrkia, Marokko, Vietnam, Sri Lanka og Chile. Det er også en del etterkommere i nyere flyktninggrupper, som Somalia og Irak, men disse er i gjennomsnitt yngre enn etterkommerne i de mer etablerte innvandrergruppene. Antallet etterkommere henger ikke bare sammen med hvor lenge gruppene har bodd i Norge, men også med ekteskapsmønster. Dersom en førstegenerasjonsinnvandrer gifter seg med en uten innvandrerbakgrunn, regnes ikke barna deres som etterkommere. Mens mange ikke-vestlige innvandrere gifter seg med en med samme landbakgrunn, er det mer vanlig blant vestlige innvandrere å gifte seg med personer uten innvandrerbakgrunn om de slår seg ned i Norge. Barna deres regnes ikke som etterkommere, og derfor er det få etterkommere i innvandrerbefolkningen fra land som Sverige og Danmark. Også i landgrupper som Russland, Filippinene og Thailand er andelen etterkommere lav. Dette er fordi mange kvinner kommer herfra til Norge for å gifte seg med menn uten innvandrerbakgrunn. Mange har også med seg barn når de kommer til Norge, og disse barna regnes som førstegenerasjonsinnvandrere, ikke som etterkommere.

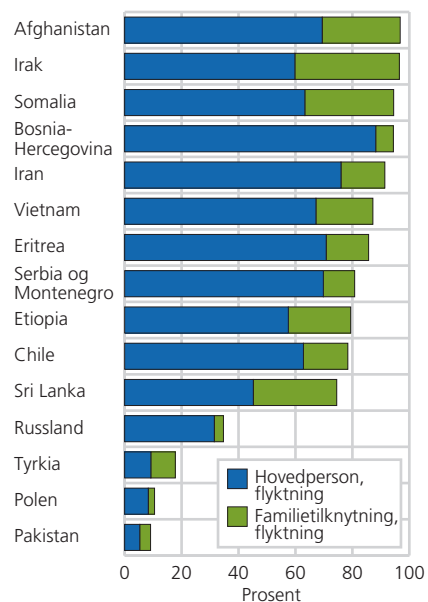
I noen grupper har alle flyktningbakgrunn

Figur 2 viser andelen av førstegenerasjonsinnvandrerne i de ulike gruppene som har kommet som flyktninger eller gjennom familiegjenforening til flyktninger. 15 av landgruppene i rapporten er med. Vi mangler her tall for India, Filippinene og Marokko. I disse gruppene er andelen flyktninger relativt lav.

I noen landgrupper har over 90 prosent flyktninglignende bakgrunn, som de fra Afghanistan, Irak, Somalia og Bosnia-Hercegovina. I noen andre grupper er det få som har kommet på grunn av flukt, som blant dem fra Pakistan, Polen og Tyrkia (10-20 prosent).

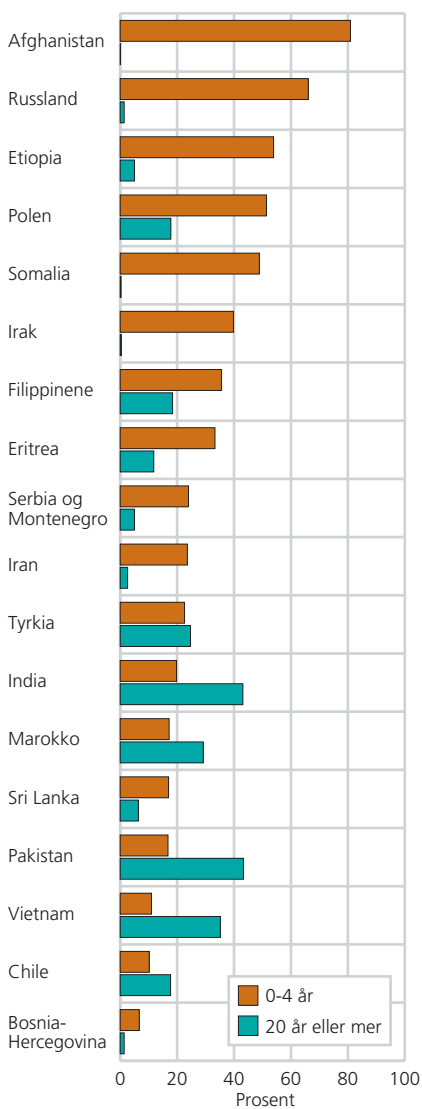
Flyktninger vil ofte ha en vanskeligere vei inn i det norske samfunnet enn innvandrere som kommer for å arbeide eller for å gifte seg med personer uten innvandrerbakgrunn. Flyktninger kommer gjerne fordi de må dra fra hjemlandet, ikke fordi de primært har et ønske om å flytte til Norge. I tillegg sliter mange med traumer og/eller med savn av familie. Dette er viktig å ha i mente når en tolker variasjoner i levekår mellom de ulike landgruppene, og det kan bidra til å forklare den lave utdannings- og arbeidsdeltakelsen blant innvandrere fra Afghanistan, Irak og Somalia. Vi skal samtidig se at det ikke nødvendigvis er en sammenheng mellom manglende flyktningbakgrunn og høy sysselsetting. Blant innvandrerne fra Pakistan og Tyrkia er eksempelvis sysselsettingsandelen lav. Disse gruppene består hovedsakelig av arbeidsinnvandrere som kom før innvandringsstoppen ble innført på 1970-tallet samt senere familiegjenforente med disse. Polakkene har på sin side høyest sysselsetting blant gruppene vi ser på. Disse har først

Figur 2. Andel personer med flyktningbakgrunn blant førstegenerasjonsinnvandrere, etter landbakgrunn og type flyktningbakgrunn per 1. januar 2006

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Andel med mindre enn 5 års botid, og andel med 20 års botid eller mer, etter landbakgrunn. 1. januar 2006

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

og fremst kommet som arbeidsinnvandrere, og det er (foreløpig) kommet få familiemedlemmer.

Jo lengre botid, jo bedre integrert?

Skal man sammenlikne ulike innvandrergupper, kan forskjeller i botid forklare en del av forskjellene mellom gruppene, både når det gjelder demografi og levekår. Mot slutten av 1960-tallet kom de første arbeidsinnvandrerne fra den tredje verden til Norge. Først kom de fra Tyrkia og Marokko, siden fra India og særlig Pakistan (Kjeldstadli 2003). I 1970 var det 434 marokkanske statsborgere i Norge, 260 tyrkere og 212 indere og pakistanere. Ved inngangen til 2006 utgjorde disse fire gruppene til sammen 56 000 personer med innvandrere og etterkommere, hvorav pakistanerne utgjorde halvparten.

I figur 3 er landene rangert etter andelen med mindre enn fem års botid. Og som vi ser, er det stor forskjell i botid mellom de ulike landgruppene. Desidert høyest andel med mindre enn fem års botid (per 1. januar 2006) finner vi blant dem fra Afghanistan, hvor fire av fem har bodd i Norge i så kort tid. Blant dem fra Russland har 66 prosent bodd i Norge i mindre enn fem år, mens det samme gjelder rundt halvparten av dem fra Etiopia, Polen og Somalia. Andelsvis flest med mer enn 20 års botid finner vi blant dem fra Pakistan og India, hvor over 40 prosent har bodd i Norge i mer enn 20 år. Også blant dem fra Vietnam, Marokko og Tyrkia har mange vært i Norge i mer enn 20 år (henholdsvis 35, 29 og 25 prosent).

Oslo lokker

Omtrent hver tiende av alle i Norge bor i Oslo (se figur 4). Blant ikke-vestlige innvandrere er imidlertid Oslo langt mer populær – mer enn hver tredje person i den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen bodde i hovedstaden ved inngangen til 2006. Den ikke-vestlige innvandrerbefolkningen bor med andre ord langt mer sentralisert enn hva som er tilfellet med befolkningen i alt, og i enkelte grupper er konsentrasjonen i hovedstaden svært høy. Mer enn syv av ti i den pakistanske og marokkanske innvandrerbefolkningen bor i Oslo, mens dette gjelder bare hver tiende med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina og Russland. I samtlige av «våre» grupper bor det imidlertid andelsvis flere i Oslo enn gjennomsnittet for Norge. Ved inngangen til 2006 hadde hver fjerde Osloborger innvandrerbakgrunn, og flesteparten av disse er ikke-vestlige innvandrere. I Oslo bor 28 prosent av alle førstegenerasjonsinnvandrerne med flyktningbakgrunn. Men Oslos andel av alle ikke-vestlige uten flyktningbakgrunn er enda større, 38 prosent. Dette betyr at Oslos dominerende rolle er enda større for andre ikke-vestlige innvandrere enn for flyktningene.

Flyktninger blir plassert i et utvalg norske kommuner rundt omkring i landet når de kommer til Norge. Derfor vil flyktningenes bosettingsmønster være mer preget av myndighetenes bosettingspolitikk enn av egne flyttevalg, særlig de første årene. Etter en tid flytter imidlertid mange til Oslo og hovedstadsregionen, slik vi blant annet ser at mange fra Somalia, Eritrea og Sri Lanka har gjort, hvor henholdsvis 45, 55 og 57 prosent bodde i Oslo ved inngangen til 2006. Flyktninger fra Balkan bor fortsatt spredt rundt i norske kommuner, først og fremst i Sør-Norge, og det ser ikke ut til at de trekker til det sentrale østlandsområdet i like stor grad som andre grupper. Dette kan nok være et uttrykk for at de er relativt godt integrerte i mange lokalsamfunn, men det henger også sammen med at det er kommet mange fami-

lier fra Balkan, og disse er mindre mobile enn grupper som domineres tallmessig av unge, enslige menn.

Graden av sentralisering vil trolig ha betydning for integreringen av innvandrergруппene. Sett fra innvandrernes side er det mange fordeler knyttet til å ha en nærhet til «sine egne», for eksempel når det gjelder sosialt miljø, mulighet for å skaffe varer og tjenester en er vant til fra hjemlandet, religionsutøvelse, å kunne bruke et språk en behersker og så videre. En kan også tenke seg at det vil kunne virke begrensende på potensielle diskriminerende situasjoner å bo i et miljø preget av «sine egne». Etter manges mening vil en forankring i eget miljø kunne tjene som et godt grunnlag for integrasjon i vertssamfunnet. På den annen side kan mulighetene til å bevare og utvikle så mange nasjonsspesifikke eller innvandrerspesifikke kontakter som mulig virke som et hinder for integrering. Videre kan gode muligheter til å bruke sitt morsmål føre til tilsvarende dårligere norsksferdigheter (Østby 2004). For mer om innvandrernes bosettingsmønster i Oslo, se Blom 2002.

Mest vanlig med høyere utdanning blant russerne

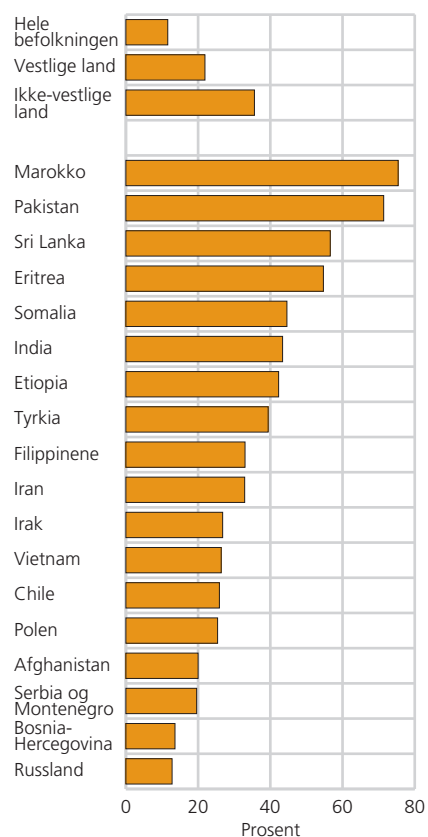
Skal man se på *utdanningsnivået* i ulike innvandrergруппer, er det først og fremst aldersgruppen 30–44 år som er interessant. Dette er personer som har hatt mulighet til å være med på utdanningsrevolusjonen, og som samtidig er gamle nok til at de fleste har fullført utdanningsløpet. Som vi ser av figur 5, er det store forskjeller i utdanningsnivå mellom de ulike gruppene. Disse tallene viser andelen som har høyere utdanning blant dem vi har utdanningsopplysninger om. Ettersom vi i Norge ikke foretar systematisk registrering av utdanningsnivå ved innvandring, er andelen med manglende opplysninger stor, særlig i grupper med mange nyankomne innvandrere. Det kan nok være flere med lite eller ingen utdanning blant dem uten oppgitt utdanning enn blant andre.

Utdanningsnivået i de fleste landgruppene er lavere enn gjennomsnittet i Norge for aldersgruppen 30–44 år. Blant alle i Norge har tre av ti menn og fire av ti kvinner høyere utdanning. I den russiske gruppa, som ligger på topp, har halvparten av både menn og kvinner høyere utdanning. Her må vi ta hensyn til at mange russere kommer til Norge nettopp for å studere, og mange av disse har allerede god utdanningsbakgrunn. Til sammenlikning har bare 13 prosent av mennene og 8 prosent av kvinnene fra Somalia høyere utdanning. I den somaliske gruppa mangler vi opplysninger om halvparten i denne alderen, så tallene er svært usikre. Utdanningsnivået blant dem fra Pakistan, Marokko og Tyrkia er også lavt. De første innvandrerne herfra var arbeidsmigranter med lav utdanning som kom før innvandringsstoppen i 1974. Disse vil nå være over 44 år. Mange fra disse landene som høsten 2005 var i alderen 30–44 år, har kommet hit gjennom familiegjenforening med arbeidsmigrantene eller deres barn. Og familiegjenforente ligner ofte på dem de gjenforenes med, det vil si at de vil også ofte ha lav utdanning.

I de fleste landgruppene har mennene høyere utdanning enn kvinnene. For innvandrere fra Filippinene og India er det motsatt. Her har henholdsvis 11 og 8 prosentpoeng flere kvinner enn menn høyere utdanning.

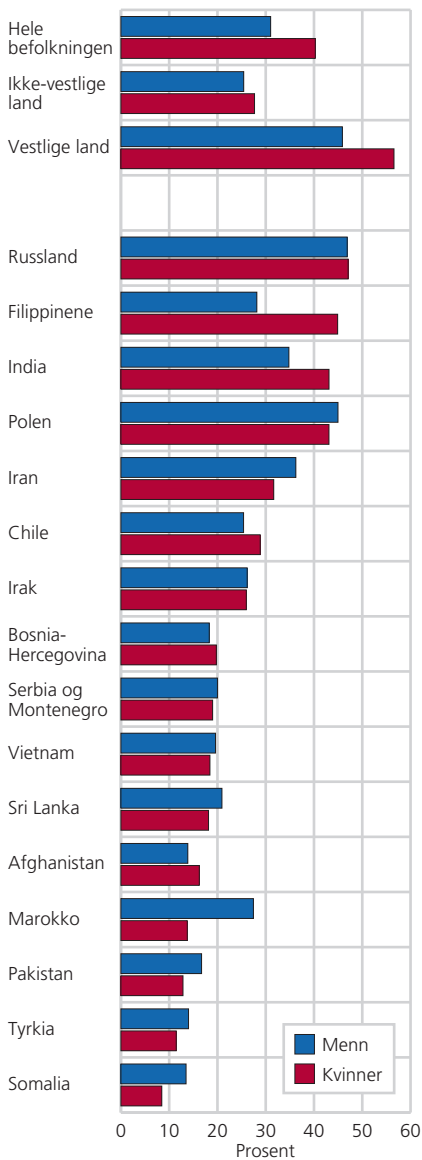
Til tross for historier i media om innvandrere som ikke får arbeid eller er overkvalifiserte for arbeidet de utfører, vil utdanningsnivå generelt sett henge sammen med hvorvidt de har arbeid, og hva slags type arbeid de eventuelt har. Det vil derfor, som vi skal se, være slik at grupper hvor

Figur 4. Andel i innvandrerbefolkningen som er bosatt i Oslo, etter landbakgrunn. 1. januar 2006

Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Andel med høyere utdanning, 30-44 år, som har oppgitt utdanningsnivå, etter kjønn og landbakgrunn. Rangert etter kvinners utdanningsnivå. 1. oktober 2005

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

mange har manglende eller lav utdanning også vil ha lav sysselsetting og lave inntekter.

Få i førstegenerasjon under høyere utdanning ...

I forrige avsnitt så vi på hvilket *utdanningsnivå* førstegenerasjonsinnvandrere mellom 30–44 år hadde. Nå skal vi se på *deltakelsen* i høyere utdanning blant dem mellom 19–24 år. Deltakelse i utdanningssystemet er både en viktig indikator på integrering og en viktig arena for integrering. Her legges grunnlaget for integrering på andre områder, ikke minst på arbeidsmarkedet. Og det er store forskjeller i deltakelse mellom de ulike landgruppene. Figur 6 viser hvor stor andel av førstegenerasjonsinnvandrere mellom 19–24 år som deltok i utdanningssystemet per 1. oktober 2005, enten i videregående utdanning eller ved universitet og høyskoler. De av innvandrerne som tar grunnskoleutdanning, kommer ikke med i disse tallene. Det er en del ikke-vestlige innvandrere som kommer til Norge med manglende grunnskoleutdanning, og som derfor også tidlig i 20-årene får opplæring på dette nivået.

I hele befolkningen sitter 31 prosent i denne alderen over bøkene ved et universitet eller en høyskole, og 15 prosent er i videregående utdanning. Tilsvarende tall for ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere er henholdsvis 18 og 17 prosent. Blant de ikke-vestlige innvandrerne er det med andre ord en like stor andel som er i videregående som i *høyere* utdanning i denne aldersgruppen, mens det i befolkningen under ett er dobbelt så vanlig å være i høyere utdanning.

Deltakelsen er høyest blant dem fra Iran, hvor halvparten tok en eller annen form for utdanning høsten 2005. Blant dem fra Russland, Bosnia-Hercegovina og Etiopia er også deltakelsen høy, men i sistnevnte gruppe er flertallet under videregående utdanning. Ser vi bare på deltakelse i høyere utdanning, er deltakelsen høyest blant dem fra Bosnia-Hercegovina, langt over gjennomsnittet i Norge.

De fem gruppene med lavest deltakelse er Tyrkia, Marokko, Filippinene, Pakistan og Polen. Lavest deltakelse finner vi blant tyrkerne, hvor bare 8 prosent er i høyere utdanning mens 10 prosent er i videregående utdanning. Den lave deltakelsen blant polakkene er nok mindre alarmerende enn i de andre gruppene, da polske innvandrere i alderen 19-24 år stort sett er unge menn som kommer gjennom arbeidstillatelser for å utføre konkrete oppgaver i det norske arbeidsmarkedet.

Blant dem fra Somalia, Irak og Afghanistan er det svært få som tar høyere utdanning, men mange herfra mellom 19 og 24 år er i videregående utdanning.

I den filippinske gruppa er det stort sett kvinner, og mange kommer for å gifte seg med menn uten innvandrerbakgrunn. Som vi har sett, er utdanningsnivået blant filippinske kvinner i alderen 30–44 år relativt høyt, og det kan tenkes at også mange av kvinnene i alderen 19–24 år kommer med en ferdig utdanning i bagasjen. Mennene fra Filippinene har for øvrig dobbelt så høy samlet deltakelse som kvinnene (41 mot 18 prosent).

... men etterkommerne vil studere!

Dersom deltakelse i utdanningssystemet er et relevant mål på integrering, kan man si at integreringen av ikke-vestlige etterkommere har lyktes på dette området. Ser vi på gruppa under ett, deltar nemlig ikke-vestlige etterkommere i utdanningssystemet på lik linje med befolkningen ellers og i langt høyere grad enn førstegenerasjonsinnvandrere (figur 7). Det er imidlertid stor variasjon innad i etterkommergruppa, fra India med en samlet deltakelse på 62 prosent til Tyrkia med 32 prosent, hvorav halvparten fremdeles er i videregående skole. Vi ser at «rangeringen» er omtrent slik som den vi finner blant førstegenerasjonsinnvandrerne: Tyrkia og Marokko er i bunnsjiktet, mens India og Sri Lanka er blant dem med høyest deltakelse i begge generasjoner. For å unngå tall preget for mye av tilfeldigheter har vi her bare tatt med grupper hvor det er 70 etterkommere eller flere i alderen 19–24 år.

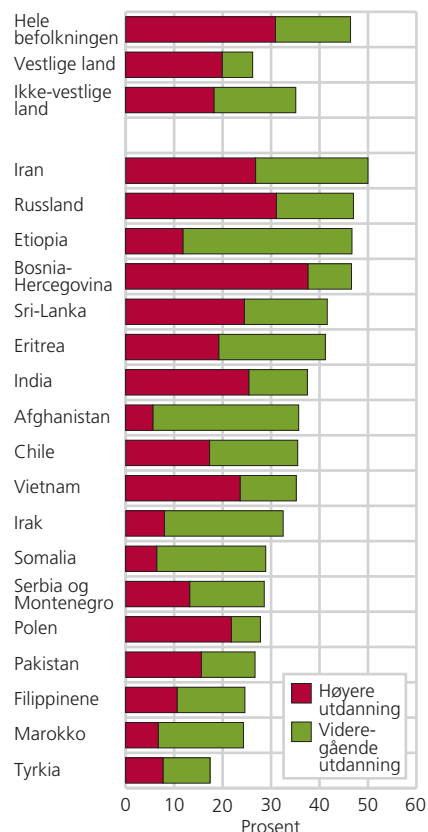
Deltakelsen er høyere blant kvinner enn blant menn i samtlige grupper (se tabell 1). I de fleste etterkommergruppene blir gruppene svært små dersom vi deler inn etterkommerne i grupper av menn og kvinner. For eksempel er det da bare 42 menn og 31 kvinner i alderen 19–24 år blant dem med

Tabell 1. Deltakelse i utdanningssystemet blant etterkommere fra 19-24 år, etter kjønn og landbakgrunn. 1.10.2005. Prosent

	I høyere utdanning	I videregående utdanning	Ikke i utdanning	Prosent	Antall (N)
Hele befolkningen ..	31	16	54	100	330 115
Menn	25	17	58	100	168 058
Kvinner	37	14	50	100	162 057
Polen	47	8	46	100	133
Menn	43	6	51	100	72
Kvinner	51	10	39	100	61
Tyrkia	15	17	68	100	503
Menn	10	20	70	100	245
Kvinner	20	14	66	100	258
Marokko	17	21	62	100	310
Menn	10	25	66	100	163
Kvinner	25	17	58	100	147
Sri-Lanka	50	11	39	100	70
Menn	36	7	57	100	42
Kvinner	71	18	11	100	28
India	53	10	38	100	364
Menn	48	11	41	100	184
Kvinner	57	8	34	100	180
Filippinene	40	12	48	100	122
Menn	34	13	53	100	64
Kvinner	47	10	43	100	58
Pakistan	30	13	56	100	1 992
Menn	27	14	59	100	1 038
Kvinner	34	13	53	100	954
Vietnam	47	12	41	100	601
Menn	44	13	43	100	322
Kvinner	50	11	39	100	279
Chile	18	19	63	100	73
Menn	17	21	62	100	42
Kvinner	19	16	65	100	31

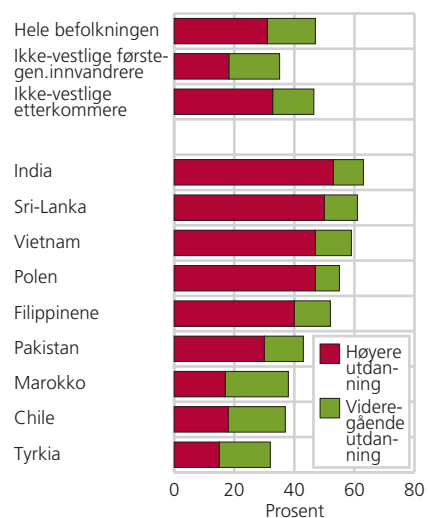
Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Deltakelse i utdanningssystemet blant førstegenerasjonsinnvandrere, 19-24 år. 1. oktober 2005. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7. Deltakelse i utdanningssystemet blant etterkommere, 19-24 år. 1. oktober 2005. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Foto: Colorbox

bakgrunn fra Chile. I gruppene som er av en viss størrelse, ser vi at det er mer vanlig blant kvinner enn blant menn å sitte over bøkene ved høyskoler og universiteter, men bare blant dem med marokkansk bakgrunn er kjønnsforskjellen større enn blant befolkningen i alt. Blant etterkommere med bakgrunn fra Marokko tok 15 prosentpoeng flere kvinner enn menn høyere utdanning høsten 2005, mens kjønnsforskjellen i befolkningen i alt var på 12 prosentpoeng.

Bare polakkene har like høy sysselsetting som hele befolkningen

Arbeidsmarkedet er trolig den viktigste arenaen for integrering og for å skape gode levekår. Det er blant annet her man kan lære seg de språklige og sosiale ferdighetene som er nødvendige for å klare seg i samfunnet ellers, og en gruppes aktivitetsnivå på denne arenaen tas lett som uttrykk for hvorvidt gruppen er integrert eller ikke (Østby 2004). I tillegg er det selvsagt viktig at man via arbeidet får selvstendig yrkesinntekt.

Som figur 8 viser, er det i enkelte grupper svært store forskjeller i sysselsettingsnivå mellom kvinner og menn, og de største forskjellene finner vi blant førstegenerasjonsinnvandrere fra muslimske land. Blant dem fra Pakistan er kjønnsforskjellen størst, hele 32 prosentpoeng i mennenes favør. Deretter følger Afghanistan, Irak (begge 25 prosentpoeng) og Tyrkia (22 prosentpoeng). Bare blant dem fra Russland har kvinnene høyere sysselsetting enn mennene (49 mot 45 prosent). Forskjellen er liten mellom kvinner og menn fra Etiopia og Eritrea, mindre enn 3 prosentpoeng i mennenes favør. Disse gruppene skiller seg fra andre flyktningsgrupper, hvor kjønnsforskjellen er stor. I befolkningen i alt er sysselsettingen 6,5 prosentpoeng høyere blant menn enn blant kvinner, mens forskjellen blant ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere under ett er 10 prosentpoeng.

Ser vi menn og kvinner under ett, finner vi ikke uventet det høyeste sysselsettingsnivået blant polske førstegenerasjonsinnvandrere, som de senere årene stort sett har kommet med arbeidstillatelse. Dette er den eneste gruppa hvor gjennomsnittlig sysselsetting for begge kjønn er like høy som i befolkningen i alt. Blant dem fra Chile, Filippinene, Sri Lanka, India og Bosnia er sysselsettingen over 60 prosent.

Forskjellene i sysselsetting mellom innvandrergruppene og befolkningen i alt er i realiteten større enn vist her, siden innvandrene er relativt flere i de unge og mest yr-

kesaktive aldersgruppene enn befolkningens gjennomsnitt. Når en av og til hører hvor høy sysselsettingen er i enkelte innvandrergupper, er det med andre ord ofte et resultat av aldersfordelingen.

Vi har sett at det er store forskjeller i utdanningsnivå og deltakelse i utdanningssystemet mellom de ulike gruppene. Disse forskjellene gjenspeiles også i forskjeller i sysselsettingsnivå. Mange av gruppene med høyest sysselsettingsnivå har også høyest utdanningsdeltakelse, og motsatt er det de samme gruppene som har lavest deltakelse på utdanningsarenaen som også har lavest sysselsetting. Lavest sysselsetting har nyere flyktninggrupper, som Somalia (28 prosent), Afghanistan (34 prosent) og Irak (37 prosent), men her vil mange finne seg i kvalifiseringsordninger som introduksjonsordningen. Sysselsettingen er også lav i mer etablerte innvandrergupper, som Pakistan (45 prosent), Marokko (45 prosent) og Tyrkia (49 prosent). Disse gruppene fanges ikke opp i tiltak som introduksjonsordningen, slik nyankomne flyktninger gjør. Det ser derfor ut til at det lave sysselsettingsnivået i noen grad har «satt seg» i disse gruppene, særlig blant kvinnene. I forhold til deres lave sysselsetting, er kvinner fra Pakistan, Marokko og Tyrkia i relativt liten grad registrert arbeidsledige. Dette tyder på at de heller ikke er på leting etter arbeid lenger.

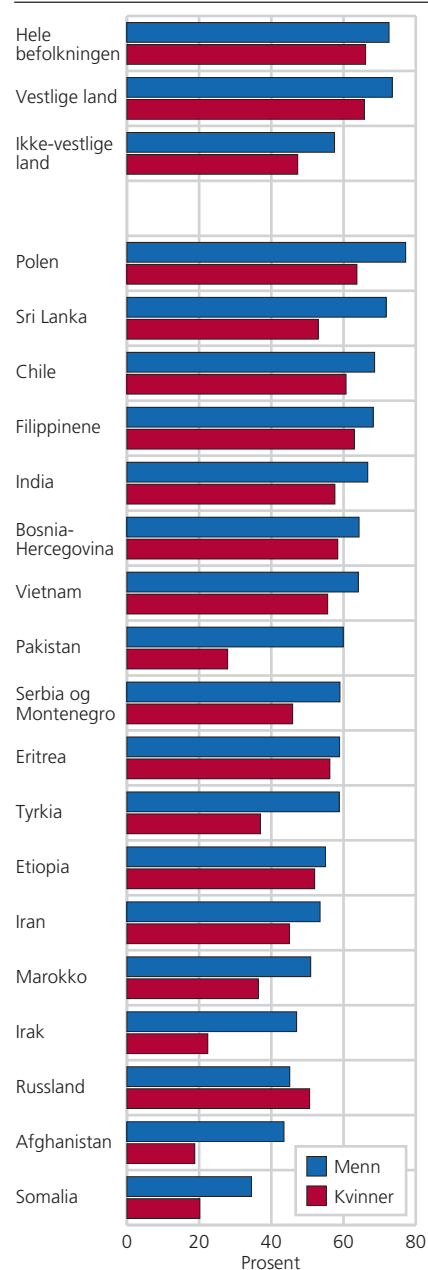
Høyest inntekt blant par fra India, lavest blant par fra Somalia

Den enkeltes inntekt er ofte et resultat av tilknytningen til arbeidsmarkedet, og lavinntekt er i Norge nært forbundet med manglende yrkesdeltaking, for innvandrere som for andre. Inntekt er viktig som grunnlag for å kunne velge seg det liv en ønsker. Men i forhold til integrering og aksept i samfunnet er det heller ikke uten betydning hvor denne inntekten kommer fra. De viktigste inntektspostene i tillegg til yrkesinntekt er overføringer som alderspensjon, uførepensjon, arbeidsledighetstrygd, barnetrygd, sosialhjelp og for befolkningen under ett også kapitalinntekt. Det er trolig lettere å bli oppfattet som et vanlig medlem av det norske samfunn om inntekten stammer fra eget arbeid enn om den stammer fra overføringer (Østby 2004).

Tallene som ligger til grunn for figur 9, er gjennomsnittlig samlet inntekt før skatt for ektepar med og uten hjemmeboende barn og samboerpar med felles barn, hvor begge i paret er innvandrere. Enslige forsørgere og samboerpar uten felles barn kommer ikke med her. Særlig i den somaliske gruppa finner vi mange enslige forsørgere.

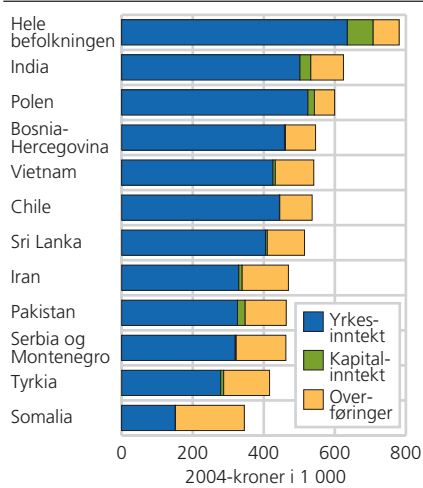
I hele befolkningen hadde slike husholdninger i 2004 en samlet gjennomsnittlig inntekt før skatt på 781 000 kroner (se figur 9). Ingen av innvandrergruppene kommer i nærheten av dette, nærmest kommer de fra India og Polen. Lavest inntekt har de somaliske husholdningene med en samlet inntekt på 345 000 kroner, altså ikke engang halvparten av gjennomsnittet for hele befolkningen. Her må vi også ta hensyn til at en gjennomsnittlig somalisk husholdning er mye større enn en gjennomsnittshusholdning i befolkningen i alt og derfor har mange flere å dele den lave inntekten på. Over halvparten av inntektene til de somaliske husholdningene kommer fra overføringer, mot mindre enn en femtedel blant dem fra India. I hele befolkningen kommer bare en tiendedel av inntektene fra overføringer. Få innvandrergupper har noe særlig kapitalinntekt.

Figur 8. Sysselsettingsnivå blant første-generasjonsinnvandrere, 16-74 år, etter landbakgrunn og kjønn. 4. kvartal 2005. Prosent

Kilde: Arbeidsmarkedsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Figur 9. Inntektssammensetning for innvandrerbefolkningen. Ektepar (med og uten barn)¹ og samboerpar med felles barn hvor begge voksne har samme landbakgrunn, etter land. Hovedinntekstaker 25-55 år. Gjennomsnitt 2004. Kroner

¹ I tallet på ektepar er registrerte partnerskap inkludert.

Kilde: Inntektsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Referanser

Blom, Svein (2002): Innvandrernes bosettingsmønster i Oslo, Sosiale og økonomiske analyser (SØS) 2002/107, Statistisk sentralbyrå.

Henriksen, Kristin (2007). Fakta om 18 innvandrergrupper i Norge, Rapporter 2007 (under utarbeiding), Statistisk sentralbyrå.

Kjeldstadli, Knut (2003): Norsk innvandringshistorie, Bind 3, Oslo: Pax Forlag.

Østby, Lars (red.) (2004): Innvandrere i Norge - Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del II Levekår, Rapporter 2004/66, Statistisk sentralbyrå.

Aalandslid, Vebjørn (2007): Innvandreres demografi og levekår i 12 kommuner i Norge, Rapporter 2007/24, Statistisk sentralbyrå.

Gjennomsnittet skjuler store forskjeller

Som du har sett, er det lite meningsfylt å snakke om «gjennomsnittet i innvandrerbefolkningen». Et slikt gjennomsnitt skjuler store forskjeller mellom de ulike landgruppene som beskrives i rapporten. Noen av gruppene er like store som en middels norsk by, som de 28 000 pakistanerne eller de 20 000 irakerne. Andre, som de 2 700 eritreerne, er ikke større enn ei lita norsk bygd. Også levekårene varierer betydelig mellom, men også innenfor de ulike gruppene, for eksempel hva gjelder deltakelse på utdanningsarenaen. Noen grupper sitter i større grad over skolebøkene enn gjennomsnittet av befolkningen, som iranske førstegenerasjonsinnvandrere. Halvparten av iranerne mellom 19–24 år deltar i en eller annen form for utdanning. Kontrasten blir stor til tyrkerne, hvor bare 18 prosent gjør det samme. Ser man på inntekt, har indiske par nesten dobbelt så høy samlet inntekt som somaliske par. Og forskjellen blir enda større når en vet at somaliske par i snitt har mange flere barn å fordele inntekten på enn inderne.

Særlig kan innvandringsgrunn og botid i Norge forklare mye av forskjellene i levekår. Det er ikke overraskende at nyinnvandrede flyktninger fra Afghanistan har lav sysselsetting sammenliknet med srilankere som har vært i landet lenger, eller sett i forhold til polakker som har kommet som arbeidsinnvandrere. Mer urovekkende er det nok at deltakelsen på utdanningsarenaen og i arbeidslivet er særlig lav blant kvinner i enkelte landgrupper med lang botid i Norge, som pakistanerne, tyrkerne og marokkanerne. Det er imidlertid store forskjeller mellom generasjonene i de tre nevnte landgruppene. De som er oppvokst i Norge, de såkalte etterkommerne, er bedre integrert enn førstegenerasjonsinnvandrerne, i alle fall på utdanningsarenaen og på arbeidsmarkedet.